ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Кафедра філософії та суспільних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
_____ Наталія МОРСЬКА
Протокол №1 від «01» вересня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Галузь знань Е Природничі науки, математика та статистика

Спеціальність Е2 Екологія

Освітня програма Екологія

Тип навчальної дисципліни Обов'язкова

2026 – 2027 навчальний рік

Робоча програма **«Філософія науки»** для здобувачів другого (магістерського рівня вищої освіти) галузі знань Е Природничі науки, математика та статистика спеціальності Е2 Екологія освітньої програми «Екологія».

Розробник:
Морська Наталія Львівна – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук

1. Опис навчальної дисципліни

1	Освітня програма	Екологія
2	Спеціальність	Е2 Екологія
3	Галузь знань	Е Природничі науки, математика та статистика
4	Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
5	Форма навчання	Денна, заочна
6	Статус дисципліни	Обов'язкова
7	Мова навчання	Українська
8	Курс	1
9	Семестр	1
10	Обсяг дисципліни в кредитах	3
11	Загальна кількість годин	90
12	Кількість змістовних модулів	2
13	Аудиторні заняття (год.)	Денна форма – 30, заочна форма – 10
14	Лекції (год.)	Денна форма – 14, заочна форма – 6
15	Семінарські заняття (год.)	Денна форма – 16, заочна форма – 4
16	Самостійна робота (год.)	Денна форма – 60, заочна форма – 80
17	Форма підсумкового контролю	Екзамен

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 33% до 67%.

для заочної форми навчання – 11 % до 89 %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: сприяння глибокому усвідомленню сутності науки, її ролі і місця у суспільстві; формування цілісного уявлення про проблемне поле філософії науки як важливої галузі сучасного знання; ознайомлення із загальними закономірностями розвитку науки, її структурою, рівнями, методологією, сутністю і методами наукового пізнання; аналізу науки як специфічного знання, духовного виробництва і соціального інституту.

3. Компетентності та результати навчання

Вивчення дисципліни передбачає формування у здобувачів таких компетентностей:

К02. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

К03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

К06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

К09. Обізнаність на рівні новітніх досягнень, необхідних для дослідницької та/або інноваційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

К10. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні екологічних проблем.

К11. Здатність до використання принципів, методів та організаційних процедур дослідницької та/або інноваційної діяльності.

К12. Здатність до використання принципів, методів та організаційних процедур дослідницької та/або інноваційної діяльності.

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує досягнення здобувачами освіти таких програмних результатів навчання:

ПР03. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції природознавства, сталого розвитку і методології наукового пізнання.

ПР04. Знати правові та етичні норми для оцінки професійної діяльності, розробки та реалізації соціально-значущих екологічних проектів в умовах суперечливих вимог.

ПР17. Критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття з різних предметних галузей для вирішення практичних задач і проблем екології.

4. Передумови для вивчення навчальної дисциплін

Передумовою для вивчення навчальної дисципліни «Філософія науки» є раніше здобуті компетентності і програмні результати навчання, зокрема при вивчення освітнього компонента «Філософія» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти.

5. Програма навчальної дисципліни

5.1. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.
ПРЕДМЕТНО-ПРОБЛЕМНА СФЕРА ФІЛОСОФІЇ НАУКИ ТА ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ВИВЧЕННЯ НАУКИ

Тема 1. Філософія науки, її предмет і основні проблеми.

Сутність філософії. Філософія як інтелектуальна форма пізнання світу. Риси філософського мислення. Специфіка предмета філософії. Взаємовідношення «людина-світ». Особливості філософського знання. Структура філософського знання. Форми суспільної свідомості, їх специфіка і взаємозв'язок. Філософія і наука. Філософія науки як галузь філософського знання. Предмет та основні проблеми філософії науки.

Тема 2. Історія становлення філософії науки.

Історичні коріння взаємозв'язку філософії та науки. Філософія і наука – раціональні теоретичні способи освоєння дійсності. Специфіка філософії, специфіка науки. Позитивістська концепція. Діалектична концепція. Трансценденталістська концепція. Антиінтеракціоністська концепція. Позитивістські концепції: перший позитивізм, другий позитивізм (махізм), неопозитивізм, постпозитивізм. Історична школа філософії науки. Неокантіанство: концепції методів пізнання. Основні ідеї неокантіанства. Марбурзька та Баденська школи неокантіанства. Методологічні концепції прагматизму. Головна мета прагматизму. Представники прагматизму. Проблеми пізнання у контексті феноменології. Феноменологічний метод. Принцип «Епохе». Герменевтика. Суть герменевтики. Ідея герменевтичного кола.

Тема 3. Наука як феномен цивілізації

Поняття і визначення науки. Наука і духовна культура. Наука як складний суперечливий феномен. Підстави науки як система регулятивів, що детермінують мету і способи отримання наукового пізнання, уявлення і розуміння реальності, що вивчається, а також форму і ступінь обґрунтування наукового знання і його включення в людську культуру. Логікоепістемологічні нормативи науки: опис, пояснення, системність, доказовість та обґрунтованість, евристичність. Соціокультурні норми науки: прагматична, прогностична, експертна.

Наука як специфічний тип знання. Наукова картина світу як форма систематизації та узагальнення наукових знань. Різновиди наукової картини світу за рівнем узагальнення: загальнонаукова, галузі наук, окремого комплексу наук. Раціональність як здатність упорядковувати сприйняття світу. Наука як пізнавальна діяльність. Наука як особливий тип раціональності. Типи наукової раціональності: класичний, некласичний, постнекласичний.

Традиционалістський та технократичний типи розвитку цивілізації та їх базисні цінності. Наука як соціальний інститут. Основні функції науки **у** житті суспільства.

Тема 4. Наука як знання. Моделі та закономірності розвитку наукового знання.

Наукове знання як складна система. Динаміка науки. Загальні закономірності розвитку науки: спадкоємність у розвитку науки; єдність кількісних і якісних змін у розвитку науки; диференціація та інтеграція наук; взаємодія наук та їх методів; поглиблення та розширення процесів математизації та комп'ютеризації; теоретизація і діалектизація науки; прискорений розвиток науки; свобода критики, недопустимість монополізму і догматизму. Кумулятивна модель розвитку науки. Антикумулятивізм. Діалектико-матеріалістична модель розвитку науки. Концепція «росту знань» К.Поппера. Вимоги до зростання знань. Концепція «фаллібізму». Концепція «розвитку знань» Т.Куна. Зміна парадигм за Куном. Основні стадії науки. Науково-дослідна програма І.Лакатоса. Поняття і специфіка НДП. «Методологічний анархізм» П. Фейєрабенда. Принцип «пролефірації» (розмноження) теорій. Еволюційна модель розвитку науки С.Т улміна. «Селекційна модель наук» - особливості концепції.

Тема 5. Структура наукового знання.

Основні структурні елементи науки. Основні елементи наукової діяльності. Компоненти наукового пізнання. Елементи наукового пізнання. Рівні наукового пізнання: емпіричний, теоретичний, метатеоретичний. Структура емпіричного етапу дослідження. Практичні аспекти наукової організації. Мета емпіричного рівня. Методи емпіричного рівня дослідження. Структура теоретичного етапу дослідження. Основне завдання теоретичного етапу дослідження. Методи теоретичного рівня дослідження. Головні засади розрізнення емпіричного та теоретичного рівнів. Метатеоретичний рівень пізнання, та специфіка його обґрунтування у XX ст.

Тема 6. Наука як пізнання. Основні форми наукового пізнання.

Філософія пізнання: основні категорії і принципи. Наука як пізнавальна діяльність. Елементи наукової діяльності. Раціональне та ірраціональне в науковому пізнанні. Структура пізнавальної діяльності, її особливості в науковому пізнанні: репрезентація, інтерпретація, конвенція. Форми наукового пізнання: ідея, проблема, факт, гіпотеза, теорія, концепція. Наукова істина. Концепції істини в науковому пізнанні. Проблема надійності знання. Сучасне розуміння пізнаваності світу. Наукова діяльність як інноваційна діяльність.

Тема 7. Наука як соціальний інститут.

Наука як особлива форма духовного виробництва. Наука як цілісна соціальна система. Специфічна система внутрішніх цінностей. «Науковий етос». Система законодавчих норм (патентне право, господарське право, громадянське право та ін.) Соціологія науки і знання. Ціннісні імперативи за Мертоном. Специфіка організації наукової діяльності, її інституціональні форми. Сучасна наука як складна система. Взаємодія науки з різними соціальними інститутами та суспільними регуляторами. Наука в системі соціальних цінностей. Роль економічної (матеріально-фінансової) підживи. Взаємна відповідальність науки та суспільства. Соціальні функції науки.

Тема 8. Методологія наукового дослідження

Поняття методу і методології. Загальнонаукові методи пізнання. Наукові методи емпіричного рівня дослідження. Наукові методи теоретичного рівня дослідження. Системний підхід у науковому пізнанні. Основні методи наукового пізнання: спостереження та експеримент, їх структурні компоненти. Роль приладів в сучасному науковому пізнанні. Моделювання як специфічний метод наукового пізнання. Проблема прототипу та моделі. Формалізація як метод наукового пізнання, здатний до вивчення об'єкту пізнання через вивчення знання про нього. Загальна структура формалізації: символізація, перетворення, інтерпретація. Стандарти процедури

формального дослідження: несуперечливість, коректність, адекватність. Роль логіки та математики в розробці методів формалізації. Достоїнства формалізації. Відносність «кордонів формалізації». Проблема виміру як методу. Наукові поняття: класифікаційні (якісні), порівняльні, кількісні. Кількісні поняття та

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.
ҐЕНЕЗА НАУКОВОГО ЗНАННЯ ТА ЦІННІСНІ ПАРАМЕТРИ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Тема 9. Історична еволюція науки.

Переднаука і її особливості. Становлення науки в Давній Греції. Антична наука і філософія. Генезис та становлення теоретичного знання в античній культурі. Наука і філософія Середньовіччя. Формування передумов наукового мислення в середньовічних університетах. Становлення дослідної науки в культурі пізнього Середньовіччя та Відродження. Особливості виникнення новоєвропейської науки: епоха Відродження і Новий час. Наукова революція XVI-XVII століть: формування основ математичного природознавства. Раціоналізм та емпіризм як основні філософсько-методологічні програми в науці Нового часу. Формування наукової картини світу в XVIII – XIX ст. Розвиток науки XX – п. XXI ст.

Тема 10. Основні етапи розвитку науки.

Поняття і сутність наукової картини світу. Історична різновидність форм (етапів) науки. Передумови виникнення науки. Характеристика донаукового знання. Проблема виникнення наукового пізнання. Специфіка наукового пізнання. Основні етапи розвитку науки, які виділяє сучасна історія науки. Розвиток наукового знання. Особливості класичної науки. Перша наукова революція. Друга наукова революція. Особливості класичної науки. Специфіка некласичної науки. Формування некласичної науки: великі відкриття, зміна картини світу. Квантово-механічне описування реальності: нові підходи. Методологічні основи постнекласичної науки. Постмодерністські зміни в науці. Історична реконструкція, моделювання. Формування концепції холізму (цілісності). Глобальний еволюціонізм як інтегративний напрям дослідження.

Тема 11. Розвиток науки в Україні.

Особливості ґенези науки в Україні. Основні історичні періоди розвитку української науки. Наука як продуктивна сила. Національно-екзистенційна методологія в Україні, трансформація науки в контексті національної ідеї. Пріоритетні галузі української науки, їх місце у розвитку світової науки. Проблеми та перспективи сучасного розвитку науки в Україні. Основні тенденції розвитку сучасної української науки. Українська наука і світові наукові тенденції. Головні принципи розвитку сучасної науки в Україні. Наукові центри сучасної Укаріни. Основні аспекти регулювання наукової діяльності в Україні.

Тема 12. Наука як феномен культури.

Сутність і специфіка культури. Поняття науки як феномена культури. Наука як форма духовної діяльності. Наука як процес творчої діяльності і соціокультурної діяльності. Взаємовідношення науки і культури: спільне та відмінне. Знання і цінності. Культурна цінність наукових знань. Наука як органічний компонент культури. Гуманістична орієнтація науки. Наука і мистецтво: їх взаємодія і взаємовплив. Світоглядні універсалії сучасної культури. Наука в культурі сучасної техногенної цивілізації. Наука як культурна сила.

Тема 13. Наука в сучасній цивілізації.

Традиційний і техногенний типи цивілізаційного розвитку, їх базові цінності. Особливості сучасного етапу розвитку науки. Головні характеристики сучасного етапу розвитку науки. Наукові революції як «точки біфуркації» в розвитку знання. Основні характеристики постнекласичної

науки. Типи наукових революцій: глобальна, комплексна, науково-технічна. Три глобальні наукові революції. Нелінійність росту наукового знання. Наука в контексті сучасної цивілізації. Сцієнтизм та антисцієнтизм. Сучасні процеси диференціації та інтеграції наук. Наука та паранаука. Комп'ютеризація науки, її проблеми та наслідки. Системність і синергетика – нові парадигми методології науки. Етичні проблеми сучасної науки. Криза ідеалу ціннісно-нейтрального наукового дослідження. Глобальні проблеми сучасної цивілізації, роль науки у їх подоланні. Перспективи людської цивілізації в контексті нових відкриттів.

Тема 14. Наука і сучасна освіта.

Освіта як соціокультурний феномен. Філософія освіти. Передвища фахова і вища освіта. Взаємозв'язок і взаємовплив освіти і науки. Наука і освіта в контексті глобалізаційних перетворень: проблеми і перспективи. Інтеграція освіти і науки – парадигма XXI ст. Особливості сучасної системи освіти України. Пріоритети розвитку національної освіти. Науково-освітня діяльність сучасних розвинених країн світу.

Тема 15. Етика науки.

Етика як наука про мораль. Наука і мораль. Моральні норми та цінності в науці та науковій діяльності. Світоглядний авторитет науки: наука як джерело блага. Етичні виміри сучасної науки. Внутрішня і зовнішня етика науки. Прикладна етика. Приклади етико-прикладних проблем. Професійна етика. Зміст професійної етики. Етичний кодекс вченого. Етичні норми і стандарти наукової діяльності. Етика науки і техніки. Етичні виміри сучасної науки. Науковий етикет. Наука і влада.

Тема 16. Філософія інтелектуальної власності.

Поняття інтелектуальної власності. Еволюція концепту інтелектуальної власності. Об'єкти та проблеми інтелектуальної власності. Види інтелектуальної власності. Ліцензійна власність. Право інтелектуальної власності. Авторське право. Особливості захисту інтелектуальної власності.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекції	семінарські заняття	самостійна робота		лекції	семінарські заняття	самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ПРЕДМЕТНО-ПРОБЛЕМНА СФЕРА ФІЛОСОФІЇ НАУКИ ТА ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ВИВЧЕННЯ НАУКИ								
Тема 1. Філософія науки, її предмет і основні проблеми	4	2	2	-	4	2	2	-
Тема 2. Історія становлення філософії науки	4	2	2	-	4	2	-	2
Тема 3. Наука як феномен цивілізації	4	2	2	-	4	2	2	-

Тема 4. Наука як знання. Моделі та закономірності наукового знання.	4	2	2	-	6	-	-	6
Тема 5. Структура наукового знання	6	-	-	6	6	-	-	6
Тема 6. Наука як пізнання. Основні форми наукового пізнання	4	2	2	-	6	-	-	6
Тема 7. Наука як соціальний інститут	2	-	2	-	6	-	-	6
Тема 8. Методологія наукового дослідження	6	-	-	6	6	-	-	6
Разом за змістовим модулем 1	**34**	**10**	**12**	**12**	**42**	**6**	**4**	**32**
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ. ҐЕНЕЗА НАУКОВОГО ЗНАННЯ ТА ЦІННІСНІ ПАРАМЕТРИ СУЧАСНОЇ НАУКИ								
Тема 9. Історична еволюція науки.	4	2	2	-	6	-	-	6
Тема 10. Основні етапи розвитку науки	8	-	-	8	6	-	-	6
Тема 11. Розвиток науки в Україні.	4	2	2	-	6	-	-	6
Тема 12. Наука як феномен культури.	8	-	-	8	6	-	-	6
Тема 13. Наука в сучасній цивілізації.	8	-	-	8	6	-	-	6
Тема 14. Наука і сучасна освіта.	8	-	-	8	6	-	-	6
Тема 15. Етика науки.	8	-	-	8	6	-	-	6
Тема 16. Філософія інтелектуальної власності.	8	-	-	8	6	-	-	6
Разом за змістовим модулем 2	**56**	**4**	**4**	**48**	**48**	**-**	**-**	**48**
Всього годин	**90**	**14**	**16**	**60**	**90**	**6**	**4**	**80**

5.3. Теми лекцій

№ з/п	**№ теми**	**Назва теми**	**кількість годин**	
			денна форма	**заочна форма**
1	1	Філософія науки, її предмет і основні проблеми	2	2
2	2	Історія становлення філософії науки	2	2
3	3	Наука як феномен цивілізації	2	2
4	4	Наука як знання. Моделі та закономірності наукового знання	2	-
5	6	Наука як пізнання. Основні форми наукового пізнання	2	-
6	9	Історична еволюція науки.	2	-
7	11	Розвиток науки в Україні.	2	-
		Всього годин	**14**	**6**

5.4. Теми семінарських занять

№ з/п	№ теми	Назва теми	кількість годин	
			денна форма	заочна форма
1	1	Філософія науки, її предмет і основні проблеми	2	2
2	2	Історія становлення філософії науки	2	-
3	3	Наука як феномен цивілізації	2	2
4	4	Наука як знання. Моделі та закономірності розвитку наукового знання	2	-
5	6	Наука як пізнання. Основні форми наукового пізнання	2	-
6	7	Наука як соціальний інститут.	2	-
7	9	Історична еволюція науки.	2	-
8	11	Розвиток науки в Україні	2	-
		Всього годин	**16**	**4**

5.5. Самостійна робота

№ з/п	№ теми	Назва теми	кількість годин	
			денна форма	заочна форма
1	2	Історія становлення філософії науки	-	2
2	4	Наука як знання. Моделі та закономірності наукового знання.	-	6
3	5	Структура наукового знання	6	6
4	6	Наука як пізнання. Основні форми наукового пізнання	-	6
5	7	Наука як соціальний інститут	-	6
6	8	Методологія наукового дослідження	6	6
7	9	Історична еволюція науки.	-	6
8	10	Основні етапи розвитку науки	8	6
9	11	Розвиток науки в Україні.	-	6
10	12	Наука як феномен культури.	8	6
11	13	Наука в сучасній цивілізації.	8	6
12	14	Наука і сучасна освіта.	8	6
13	15	Етика науки.	8	6
14	16	Філософія інтелектуальної власності.	8	6
		Всього годин	**60**	**80**

5.6. Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання передбачені для студентів, які навчаються на дуальній чи індивідуальній формі навчання. За бажанням, можна виконати індивідуальне навчальне дослідження, вибравши одну із загальних тем з прив’язкою до спеціальності та освітньої програми.

Тема 1. Особливості соціально-гуманітарних наук.

Тема 2.Особливості природничо-математичних.

Тема 3. Особливості інформаційно-технічних наук.

Також, за бажанням, можна підготувати науковий реферат за конкретно обраною темою, запропонованою викладачем.

Теми для написання наукових рефератів (ІНДЗ):

1. Моральні норми і цінності «малої науки» і «великої науки».
2. Основні постулати класичної соціології знання.
3. Проблеми відтворення наукових кадрів.
4. Внутрішня і зовнішня етика науки.
5. Антична наука: соціально-історичні умови й особливості.
6. Гіпотеза як форма розвитку наукового знання.
7. Дедукція як метод науки і його функції.
8. Діахронна і синхронна різноманітність науки.
9. Ідеалізація як основний спосіб конструювання теоретичних об’єктів.
10. Індукція як метод наукового пізнання. Індукція та ймовірність.
11. Інтерналістська та екстерналістська моделі розвитку наукового знання. Їх основи і можливості.
12. Концептуальний каркас мертонівської соціології науки.
13. Свобода наукових досліджень і соціальна діяльність вченого.
14. Імперативи наукового етосу.
15. Етичні проблеми публікації досліджень.
16. Стратегія наукового співтовариства у відносинах з суспільними рухами.
17. Головні зміни у підході до наукової політики у третьому тисячолітті.
18. Основи професійної відповідальності вченого.
19. Основні лінії винагороди вченого науковим співтовариством і їх вплив на мотивацію вчених.
20. Основні механізми етичного регулювання біомедичних досліджень.
21. Основні типи комунікації у «невидимому коледжі» і основні фази його розвитку.
22. Способи передачі цінностей і моральних норм від попереднього покоління до наступного.
23. Концепція неспівмірності у розвитку наукового знання і її критичний аналіз.
24. Логіко-метематичий, природничо-науковий і гуманітарний типи наукової раціональності.
25. Метатеоретичний рівень наукового знання і його структура.
26. Методи метатеоретичного пізнання.
27. Методи теоретичного пізнання.
28. Методи філософського аналізу науки.
29. Методи емпіричного пізнання.
30. Механізм і форми взаємозв’язку конкретно-наукового і філософського знання.
31. Міф, переднаука, наука.
32. Моделювання як метод наукового пізнання. Метод математичної гіпотези.
33. Наука і культура: механізм взаємовпливу.
34. Наука і суспільство: форми взаємодії.
35. Наукова діяльність та її структура.
36. Наукова раціональність, її основні характеристики.
37. Наукова теорія і її структура.
38. Наукове пояснення, його загальна структура і види.
39. Наукові закони і їх класифікація.
40. Некласична наука і її особливості.
41. Об’єктна і соціокультурна обумовленість наукового пізнання і його динаміки.
42. Основні концепції взаємовідношення науки і філософії.
43. Основні моделі наукового пізнання: індуктивізм, гіпотетико-дедуктивізм, трансценденталізм, конструктивізм. Їх критичний аналіз.
44. Основні тенденції формування науки майбутнього.

45. Основні рівні наукового знання.
46. Основні філософські парадигми у дослідженні науки.
47. Основні характеристики наукової професії.
48. Особливості давньосхідної переднауки.
49. Особливості науки як соціального інституту.
50. Постмодерністська філософія науки.
51. Постнекласична наука.
52. Постпозитивістські моделі розвитку наукового пізнання (К.Поппер, Т.Кун, І.Лакатос, М.Полані, Ст.Тулмін, П.Фейєрабенд).
53. Проблема наступництва у розвитку наукових теорій. Кумулятивізм і парадигмалізм.
54. Проблема співвідношення емпіричного і теоретичного рівня знання. Критика редукціоністських концепцій.
55. Соціально-історичні передумови і специфічні риси середньовічної науки.
56. Соціально-історичні умови виникнення новоєвропейської науки.
57. Сутнісні риси класичної науки.
58. Сутність і структура теоретичного рівня знання.
59. Сутність і структура емпіричного рівня знання.
60. Наука в системі техногенної цивілізації.
61. Експеримент, його види і функції в науковому пізнанні.
62. Етичні проблеми взаємодії вченого із засобами масової інформації.
63. Формалізація як метод теоретичного пізнання. Його можливості і межі.
64. Наукові принципи і їх роль в науковому пізнанні.
65. Поняття наукового об’єкта. Типи наукових об’єктів.
66. Підтвердження і фальсифікація як засоби наукового пізнання, їх можливості і межі.
67. Науковий доказ і його види.
68. Інтерпретація як метод наукового пізнання. Її функції і види.
69. Системний метод пізнання в науці. Вимоги системного методу.
70. Наукова практика, її види і функції в науковому пізнанні.
71. Основи наукової теорії.
72. Філософські основи науки, їх види та функції.
73. Ідеологія науки та її історичні типи.
74. Продуктивне відображення і когнітивна творчість в науці.
75. Інженерне проектування, його сутність і функції.
76. Техніко-технологічне знання і його особливості.
77. Філософсько-соціальні проблеми розвитку техніки.
78. Сцієнтизм і антисцієнтизм як світоглядні позиції оцінки ролі науки в розвитку суспільства.
79. Наявне і особистісне знання в структурі наукового пізнання.
80. Науковий консенсус, його роль і функції в процесі наукового пізнання.
81. Поняття наукової революції. Види наукових революцій.
82. Наукова істина. Її види і способи обґрунтування.
83. Когнітивна творчість, її сутність, механізм і основа.
84. Суб’єкт наукового пізнання, його соціальна природа, вид і функції.
85. Поняття соціокультурного фону науки, його функції у розвитку науки.
86. Проблема вибору наукової гіпотези, основи і механізм переваги.
87. Школи в науці, їх роль в організації і динаміці наукового знання.
88. Наукові комунікації, їх види і роль у функціонуванні і розвитку науки.
89. Контекст відкриття і контекст обґрунтування в розвитку наукового знання.
90. Наука і глобальні проблеми сучасного суспільства.
91. Наука в дзеркалі соціобіології і екології.

92. Гуманітарна і екологічна експертиза наукових проектів: стани і перспективи.
93. Соціальна і когнітивна відповідальність вченого.
94. Наукові колективи як суб'єкти науки, їх види і способи організації діяльності.
95. Продуктивність і ефективність наукової діяльності, способи їх вимірювання та оптимізації.
96. Експертна діяльність в науці і її функції. Внутрішня і зовнішня наукова експертиза.
97. Соціальний характер наукового пізнання.
98. Наука і цінності.
99. Когнітивні цінності, їх природа.
100. Інноваційна діяльність і її структура.
101. Роль і функції науки в інноваційній економіці.
102. Інноваційна система сучасного суспільства і її структура.
103. Наука як основа інноваційної системи сучасного суспільства.
104. Філософсько-методологічні проблеми інтелектуальної власності.
105. Філософсько-правові аспекти регулювання наукової діяльності.
106. Управління і самоуправління в науковій сфері.
107. Некласична наука і її особливості.
108. Поняття науки.
109. Види наукового знання.
110. Критерії наукового знання.
111. Ідеали і норми наукового дослідження.
112. Природничо-наукова і гуманітарна культура.
113. Позитивізм як філософія та ідеологія науки. Критичний аналіз.
114. Сучасна наукова картина світу.
115. Функції держави в управлінні розвитком науки.
116. Наукова політика сучасних розвинених країн.
117. Проблеми розвитку сучасної української науки.
118. Наука і політика.
119. Наука і мистецтво.
120. Взаємовідносини науки і релігії в сучасній культурі.
121. Соціально-психологічні основи наукової діяльності.
122. Гуманітарні основи природознавства.
123. Поняття наукового світогляду.
124. Поняття філософської проблеми науки.
125. Філософські проблеми науки і методи їх дослідження.
126. Філософія науки: предмет, метод, функції.
127. Структура філософії науки як галузі філософського знання.
128. Організаційна структура сучасної науки.
129. Філософсько-психологічні проблеми наукової діяльності.
130. Філософські проблеми управління науковими колективами.
131. Класики природознавства та їх вклад у філософію науки.
132. Особливості гуманітарного знання.
133. Філософські основи і проблеми соціального пізнання.
134. Людина як предмет комплексного філософсько-наукового дослідження.
135. Філософські основи і особливості математичних і логічних досліджень.
136. Предмет і структура методології науки.
137. Сучасні проблеми теорії наукового пізнання.
138. Етичні проблеми науки.
139. Наука – основа розвитку сучасного суспільства.
140. Герменевтика як методологія.

6. Форми та методи навчання

Форми навчання: лекції (традиційні, проблемні), семінарські заняття (семінари, семінари-дискусії), консультації (групові та індивідуальні), самостійна робота здобувачів, індивідуальні науково-дослідні завдання, дистанційне навчання із застосуванням електронних освітніх платформ, виконання та захист презентацій, науково-дослідна робота здобувачів.

Методи навчання: словесні методи (пояснення, розповідь, бесіда, дискусія), наочні методи (демонстрація, використання мультимедійних презентацій, відеоматеріалів), проблемно пошукові методи (проблемний виклад, евристична бесіда), інтерактивні методи (мозговий штурм, робота в малих групах, дебати, круглий стіл), інформаційно-комунікаційні методи.

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення навчальної дисципліни оцінювання знань здобувачів здійснюється під час проведення поточного контролю, а також за результатами виконання індивідуальних завдань, самостійної роботи та підсумкової атестації.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: усні відповіді, індивідуальні завдання, тести, контрольні роботи, екзамен; реферати, есе; мультимедійні презентації та виступи на наукових заходах; кейси та інші види індивідуальних та групових завдань, які використовуються в освітньому процесі.

8. Форми контролю

Поточний контроль реалізується у формі виконання завдань, виступів на семінарських заняттях, тестів, проведення контрольних робіт тощо.

Контроль самостійної роботи здійснюється через виступи на семінарських і заняттях, проходження тестів, написання рефератів, есе, підготовку і демонстрацію мультимедійних презентацій за обраною темою, контрольних робіт, проміжного (модульного) оцінювання.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання після вивчення дисципліни. Форма підсумкового контролю з навчальної дисципліни – екзамен.

9. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання. Політика оцінювання.

Загальні критерії оцінювання усної (письмової) відповіді здобувача

Відповідь може бути оцінена на «*відмінно*» за таких умов: здобувач вищої

освіти чітко і повно відповів на питання; логічно та послідовно побудував зміст відповіді; не припустив помилок; володіє філософсько-науковою термінологією; наводить приклади з різних філософських і наукових джерел та власної практики; демонструє бачення практичного застосування вивченого матеріалу у професійній діяльності; провідним є творчий підхід до розв’язання завдання.

На оцінку «*добре*» заслуговує відповідь, у якій здобувач допустив несуттєві помилки, неточності чи залишив поза увагою незначну частину питання за умови, що принципові моменти було розкрито повністю; логіка та послідовність відповіді є зрозумілою, але не досконалою; використовує філософсько-наукову термінологію; наводить приклади з філософських і наукових джерел; в цілому демонструє бачення практичного застосування вивченого матеріалу у професійній діяльності; переважає частково-пошуковий підхід до розв’язання завдання.

Оцінка «*задовільно*» виставляється за відповідь, у якій є суттєва помилка та/або декілька неточностей, упущень; порушена логіка чи послідовність відповіді, що вплинуло на результат та правильність висновків; філософсько-наукова термінологія використовується неосмислено; відповідь не підтверджена прикладами чи посиланнями філософсько-наукові джерела та власну практику; виникають труднощі при встановленні зв’язку між теоретичними положеннями та їх реалізацією у професійній діяльності; провідним є репродуктивний підхід до розв’язання завдання.

Оцінка «*незадовільно*» виставляється, якщо здобувач не засвоїв навчальний матеріал у межах програми дисципліни, не дає конкретної відповіді на поставлені запитання; відсутня логіка чи послідовність відповіді; не володіє професійною термінологією; не наводить приклади з філософсько-наукових джерел та власної практики; не може встановити зв'язок між теоретичними положеннями та їх реалізацією у професійній діяльності; підхід до розв'язання завдання незрозумілий.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується таким чином:

Види оцінювання	**% від остаточної оцінки**
Модуль 1 (теми: 1,2,3,4,6,7,9,11) – робота на семінарських заняттях	40
Модуль 2 (теми: 5,8,10,12,13,14,15,16) – самостійна робота	30
Підсумковий контроль (теми 1-16) – тести 2- рівнів, творче завдання	30
Разом:	**100**

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	відмінно	зараховано
85-89	**B**	добре	
75-84	**C**		
65-74	**D**	задовільно	
60-64	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів по темах курсу:

Змістовий модуль I Поточний контроль								**Змістовий модуль II** Самостійна робота								**Підсумковий контроль**	**Сума**
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 6	Тема 7	Тема 9	Тема 11	Тема 5	Тема 8	Тема 10	Тема 12	Тема 13	Тема 14	Тема 15	Тема 16		
5	5	5	5	5	5	5	5	3	3	4	4	4	4	4	4	30	**100**
40								30									

Оцінювання та визнання результатів неформального та/або інформального навчання

Процедура валідації результатів навчання, отриманих у неформальній / інформальній освіті здійснюється відповідно до «Положення про визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та інформальній освіті». Зараховані можуть бути як змістовні модулі, так і окремі теми навчальної дисципліни. Загальний обсяг балів, що зараховуються здобувачу освіти за підсумками визнання результатів неформального та/або інформального навчання, не може перевищувати 20.

Політика оцінювання:

●*Політика щодо дедлайнів та перескладання*: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, довідка від лікаря).

●*Політика щодо академічної доброчесності*: Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час виконання практичних завдань та он-лайн тестування (наприклад, програма Moodle) у процесі заняття. Заборонено оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства. За порушення академічної доброчесності здобувачі можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання; повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти, позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання тощо.

●*Політика щодо відвідування*: Відвідування занять, як правило, є обов’язковим компонентом навчання. За необхідності (віддаленість місця проживання чи роботи магістранта) чи наявності об’єктивних причин (участь у програмі академічної мобільності чи конференції, міжнародне стажування, хвороба тощо) відвідування може відбуватись вибірково за погодженням із керівником курсу. Навчання магістрантів також здійснюється в дистанційному режимі на платформі Moodle. За умови індивідуального навчального графіка студент має можливість отримати позитивну оцінку завдяки виконанню планових завдань та ІНДЗ. У будь-якому випадку студенти зобов’язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Пропущені заняття можна відпрацьовувати у визначений час згідно з графіком.

●*Політика оцінювання*: Враховуються бали поточного контролю (40 балів), самостійної роботи (30 балів), підсумкового контролю (екзамен): тестування 2-х рівнів та творче завдання (30 балів). При цьому враховується присутність на заняттях та активність студента під час занять; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях, не пов’язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання завдань. Студентам, які беруть активну участь у наукових семінарах, круглих столах, конференціях та презентують високоякісні знання з філософії науки, може підсумковий контроль, за згодою викладача, зараховуватись «автоматично» (повністю або частково, залежно від наукового-практичного досвіду у вивченні дисципліни).

10. Політика використання ШІ в межах навчальної дисципліни.

Використання технологій генеративного ШІ під час вивчення дисципліни регулюється чинним законодавством України та обов'язковим є дотримання *«Політики використання штучного інтелекту у науково-технічній та інноваційній діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка».*

Дозволені межі застосування: ШІ дозволено використовувати виключно як допоміжний інструмент для пошуку, структурування історіографічних даних, технічного оформлення бібліографії, перекладу та стилістичного редагування власного авторського тексту.

Заборони та ризики: заборонено повне або часткове копіювання згенерованого тексту під виглядом власних результатів (кваліфікується як плагіат). Здобувач несе персональну відповідальність за точність фактів і джерел, оскільки ШІ не володіє методами наукової критики та схильний до фабрикації даних (галюцинацій).

Обов'язкове маркування: у разі залучення ШІ на будь-якому етапі роботи, здобувач зобов'язаний чітко зазначити це у тексті або примітках (із вказанням назви моделі та характеру виконаної нею операції).

Недекларованe використання ШІ для заміни самостійної роботи є порушенням академічної доброчесності й передбачає академічну відповідальність.

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

На лекційних та семінарських заняттях, а також під час самостійної роботи студентів використовуються мультимедійні засоби, комп'ютери з операційною системою Windows-XP і вище, Microsoft Office, мобільні пристрої та інші гаджети, програми для створення презентацій, роботи з електронною поштою, електронні таблиці, текстові редактори.

При організації дистанційного навчання застосовуються системи Moodle, Zoom, Google Meet, Viber, а також Facebook, Instagram.

12. Рекомендована література:

Основна:

1. Андрущенко В., Бойченко М., Гомілко О. та ін. Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів: монографія. К.: Пед. думка, 2011. 320 с.
2. Андрущенко В., Горбунова Л., Зязюн Л. та ін. Філософські засади трансформації вищої освіти в Україні на початку XXI століття. К.: Пед. думка, 2007. 350 с.
3. Базалук О.О. Філософія освіти: Навчально-методичний посібник / О. О. Базалук, Н. Ф. Юхименко. К.: Кондор, 2010. 164 с.
4. Васянович Г. П. Педагогічна етика: Навчально-методичний посібник / Григорій Васянович. Львів: Норма, 2005. 344 с.
5. Добронравова І. С. Філософія і методологія науки: підручник / І.С. Добронравова, Л. І. Сидоренко. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008, 223 с.
6. Добронравова І. Практична філософія науки. К.: Університетська книга, 2023. 352 с.
7. Дьюї Дж. Моральні принципи в освіті. Львів: Літопис, 2001. 32 с.
8. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
9. Закон України «Про вищу освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text
10. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text
11. КоротяєвБ.І, КурилоВ.С., СавченкоС.В. Педагогічна філософія: монографія. Луганськ: ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. 339 с.
12. Кремень В. Г. Аксіологічне смислозначення національної філософії освіти. Філософія і сучасність. 2011. № 5. с. 11-16.
13. Кримський С. Б. Заклики духовності XXI століття: з циклу щоріч. пам'ят. лекцій ім. А. Оленської-Петришин, 2002 р. К.: Вид. дім «КМ Академія, 2003. 32 с.
14. Ліпін М. В. Освіта в модифікаціях сучасного світу: монографія. М. В. Ліпін. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 340 с.

15. Максюта М.Є. Філософія науки: гуманітарно-педагогічний синтез: монографія / М.Є.Максюта, О.М. Соколова. Херсон: Вид-во «ОЛДІ-ПЛЮС», 2025. 310 с.
16. Мурашкін М.Г. Наука в контексті філософських знань: монографія /Мурашкін М.Г. Дніпро: ДДУВС, Моноліт, 2021. 184 с.
17. Петрушенко В. Філософія і методологія науки. К.: Новий світ – 2000, 2025. 200 с.
18. Ратніков В.С., Макаров З.Ю. Історія та філософія науки. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Вінниця: Нова книга, 2009, 416 с.
19. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки: підручник / Семенюк Е., Мельник В. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.
20. Філософія і методологія наукового пізнання: колективна монографія / За ред. Проф. Юрія Вільчинського. К.: КНЕУ, 2013. 205 с.
21. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.
22. Філософія науки: підручник / О. П. Сидоренко, С. С. Корлюк, О. А. Коваленко, Т. В. Розова [та ін.]; за ред. О. П. Сидоренка. Одеса, 2020. 230 с.
23. Філософія науки і культури. Словник. За ред. Н.Хамітова. К., 2024. 437 с.
24. Філософія освіти: Навчальний посібник. За заг. ред. В. Андрущенка, І. Предборської. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 329 с.
25. Філософія освітнього простору вищої школи: Психологічний та психолінгвістичний дискурс за заг. ред. Корчакової Н.. 2019. К.: Центр учбової літератури, 468 с.
26. Філософські абриси сучасної освіти : монографія. За заг. редакцією І. Предборської. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 226 с.
27. Черепанова С.О. Порівняльна педагогіка: навч. посібн. у 2 ч. Ч. І. Лекції. Ч.І І. Практикум. Львів: Растр-7, 2019. 176 с.
28. Черепанова С.О. Філософія освіти: світоглядно-гуманітарний вимір: людина, наука, культура, мистецтво, стиль мислення: монографія. Львів: Світ, 2011.

Допоміжна:

1. Історія філософії : Підручник для вищої школи. Харків: Прапор, 2003, 768 с.
2. Кремінь В.Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник / В.Г. Кремінь, В.В. Ільїн. К.: Книга, 2005, 528 с.
3. Катренко А.В. Системний аналіз об'єктів та процесів комп'ютеризації: навчальний посібник / А. В. Катренко. Львів: Науковий світ – 2000, 424 с.
4. Ладанюк А.П. Основи системного аналізу: навчальний посібник/А.П. Ладанюк. Вінниця: Нова книга, 2004, 176 с.
5. Сергієнко В.В. Філософські проблеми наукового пізнання : навчальний посібник. / В. В. Сергієнко. Кременчук: Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2011, 103 с.

13. Інформаційні інтернет-ресурси

http://uk. Філософія
http://uk. Філософія
http://journals.uran.ua/sciencerise/issue/archive

14. Рекомендовані ресурси для неформальної та інформальної освіти, результати навчання за якими можуть бути визнані відповідно до встановленого в університеті порядку:

Prometheus – українська платформа масових відкритих онлайн-курсів, що містить освітні матеріали з філософії, науки, критичного мислення, академічної доброчесності, методології досліджень та інших суспільно-гуманітарних дисциплін.

EdEra (Education Era) – українська студія онлайн-освіти, ресурси якої можуть бути використані для опанування питань наукового пізнання, критичного мислення, академічної доброчесності, інформаційної грамотності, дослідницьких компетентностей та сучасних освітніх і наукових практик**.**

Coursera – міжнародна платформа онлайн-курсів. Рекомендується пошук курсів за напрямами *Philosophy of Science, Philosophy, Epistemology, Scientific Method, Critical Thinking, Logic, Research Methodology, Ethics, Science and Technology*.

UNESCO Open Learning – відкриті освітні ресурси UNESCO з питань науки, освіти, сталого розвитку, етики, цифрової трансформації, наукової комунікації та ролі науки в суспільстві.

Ukraine Global Faculty – платформа відкритих лекцій та освітніх заходів із залученням українських і зарубіжних науковців, викладачів та експертів. Рекомендується використовувати лекції з проблем сучасної науки, філософії науки, методології досліджень, наукової раціональності, міждисциплінарності, етики науки, штучного інтелекту та взаємодії науки і суспільства**.**

15. Комунікація та етика взаємодії

Комунікація між викладачем і здобувачами освіти здійснюється під час занять, консультацій, через корпоративну електронну пошту, систему дистанційного навчання (Moodle), а також через узгоджені месенджери (для оперативних організаційних питань) виключно у робочий час із 09:00 до 18:00. Консультації проводяться згідно з затвердженим графіком або за попередньою домовленістю (очно чи у дистанційному форматі на платформах Zoom/Google Meet).

У разі відсутності на занятті з поважних причин здобувач освіти повинен попередити викладача особисто або через старосту групи заздалегідь (не пізніше ніж за 2 години до початку заняття) та відпрацювати пропущений матеріал у встановленому порядку згідно з графіком консультацій. Довготривала відсутність потребує документального підтвердження та узгодження індивідуального плану ліквідації академічної заборгованості.

Учасники освітнього процесу зобов’язані дотримуватися принципів взаємної поваги, академічної доброчесності, толерантності та професійної етики. Під час спілкування очікуються коректність, відповідальність, конструктивний діалог і повага до думок інших учасників освітнього процесу.

У межах цифрового етикету під час дистанційних занять здобувачам рекомендовано вмикати відеокамери для забезпечення повноцінного інтерактивного зв'язку, вчасно доєднуватися до онлайн-зустрічей та дотримуватися регламенту виступів і дискусій. Письмова комунікація має будуватися на засадах офіційно-ділового стилю із чітким формулюванням мети звернення.